

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació
Direcció General del Patrimoni Cultural
Servei d'Arqueologia i Paleontologia
Biblioteca del Patrimoni Cultural

3909

Depressió d'Ulldecona i àrees limitrofes

Gracia Alonso, Francesc; Garcia Rubert, David

Avis legal

Aquesta obra està subjecta a una llicència Reconeixement-NoComercial-SenseObresDerivades 2.5 de Creative Commons. Se'n permet la reproducció, distribució i comunicació pública sempre que se'n citi el titular dels drets i no se'n faci un ús comercial. No es pot alterar, modificar o generar una obra derivada a partir d'aquesta obra. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.5/es/legalcode.ca>.

Índex

1.- Dades generals	pàg. 2
2.- Introducció	pàg. 3
3.- Descripció general de l'àrea d'actuació	pàg. 4
4.- Treballs de prospecció anteriors desenvolupats a la zona	pàg. 5
5.- Fonament de la intervenció	pàg. 7
6.- Programa de treball. Objectius generals	pàg. 8
7.- Metodologia emprada i objectius específics de la campanya 3/2000	pàg. 8
8.- Conclusions generals	pàg. 10

CAMPANYA DE PROSPECCIÓ 3/2000

MEMÒRIA

1.- DADES GENERALS

Zona objecte de la campanya 3/2000: Comarques del Montsià (específicament, municipis d'Amposta, Uldecona, Alcanar, Freginals, Santa Bàrbara i Masdenverge) i del Baix Ebre (específicament, municipi de l'Aldea)

Filiació cronològica: el focus principal de la intervenció de prospecció van ser aquells jaciments que presentaven una cronologia centrada específicament en època protohistòrica i romana.

Cartografia:

1:50.000. Mapa Comarcal de Catalunya-22/Montsià. Institut Cartogràfic de la Generalitat.

1:25.000. Sèries 546, 547, 521 i 522 del Mapa Topogràfic Nacional de España.

2.- INTRODUCCIÓ

Com es podia apreciar en l'Informe Preliminar de la campanya de prospecció 3/2000, lliurat aquell mateix any, el material recollit en superfície com a resultat dels treballs de camp van ser de molt poca entitat. Aquesta categoria és fa extensible tant a la importància i significació del material recollit com al nombre d'individus i a les seves dimensions. En aquest sentit, cap dels elements recuperats presentava la suficient entitat

com per a resultar interessant el dibuix del mateix. Aquesta, doncs, és la raó última que explica la inexistència en aquesta Memòria d'un capítol dedicat al dibuix del material arqueològic.

Per altra banda, cal dir que seguint la tònica endegada en la campanya de prospecció de la comarca del Montsià 2/1999, les tasques de prospecció de la campanya de l'any 2000 es van veure molt condicionades per la disponibilitat de temps i de pressupost. En aquest sentit, la campanya es va adaptar als recursos existents, mirant de donar prioritat a aquells punts del territori que a priori oferien més possibilitats de localització de nous jaciments arqueològics, deixant de banda altres zones que per les seves característiques orogràfiques semblaven, també a priori, menys favorables. Cal dir, però, que cal ser molt conscient que és aquesta una selecció absolutament arbitrària i que, en general, s'ha demostrat absolutament insuficient per a aconseguir un volum d'informació absolutament íntegre sobre el poblament en un territori. Les zones escollides per nosaltres per tal de prospectar han estat en general punts en alçada, ben destacats de l'entorn i amb suficients garanties com per a que s'hi pogués situar un assentament que disposés d'unes bones possibilitats defensives. Es per això que les zones baixes han estat en general descartades a priori. En definitiva, tot i que aquesta campanya tanca el cicle de prospeccions de tres anys realitzat pel nostre equip d'investigació, no podem considerar, ni de lluny, que ni la comarca del Montsià ni la del Baix Ebre hagin estat prospectades de forma intensiva. Ans al contrari, recomanem des d'aquí als organismes responsables de l'administració que promocionin i promoguin noves campanyes de prospecció en aquestes comarques, les quals segueixen encara sent molt i molt mal conegudes i les quals poden aportar encara, sense cap mena de dubtes, moltes sorpreses pel que fa al poblament d'època protohistòrica i romana.

3.- DESCRIPCIÓ GENERAL DE L'ÀREA D'ACTUACIÓ

La zona de prospecció de la campanya 3/2000 es va centrar principalment, tot i que no de forma exclusiva, en el sector nord de la Foia o depressió d'Uildecona. Aquesta depressió natural s'estructura en un sentit nord-est/sud-oest, actuant com a canal o via de

comunicació entre la zona de la desembocadura de l'Ebre, a l'alçada d'Amposta, i més estrictament des de la zona dels Freginals, i la plana de Castelló, situada ja a la comarca del Baix Maestrat, després d'haver deixat enrera la vila d'Ulldecona. La serra del Montsià, paral·lela i propera a la costa, i la serra de Godall, igualment paral·lela a l'anterior però situada més a l'interior, actuen com a veritables parets o pantalles orogràfiques d'aquesta gran depressió natural. Al mateix temps, aquesta darrera serra que acabem de mencionar separa la Foia d'Ulldecona de la Plana de la Galera, depressió més gran i extensa que l'anterior que s'escampa entre la serra de Godall i les faldes dels Ports de Beseit.

Les enormes possibilitats geoestratègiques de la Depressió d'Ulldecona són conegudes des d'antic, i la historiografia s'ha encarregat de tractar abastament aquest important element. Prova de tot el que diem és l'existència de diversos enclavaments tipus castell pertanyents a època àrab i medieval, com és el cas dels castells d'Amposta, al nord, i d'Ulldecona, al sud. Tot i amb això, la Foia és una estructura natural que, arqueològicament parlant, ha estat poc estudiada, sent del tot necessària una intensa tasca prospectiva a la zona que fins ara no s'ha dut a terme. La Depressió d'Ulldecona constitueix una via de pas natural entre la zona de la desembocadura de l'Ebre i el nord de Castelló, una zona que tradicionalment ha estat objecte d'un control estratègic important, per la relativa facilitat de controlar els seus accessos pel nord i pel sud, així com per les relativament importants possibilitats econòmiques de la seva plana interior.

4.- TREBALLS DE PROSPECCIÓ ANTERIORS DESENVOLUPATS A LA ZONA

Tal i com ja hem esmentat en anteriors informes i memòries, els treballs de prospecció no s'han prodigat especialment al llarg de les terres de l'Ebre. A les comarques més properes a la del Montsià, cal destacar en primer lloc els treballs que va realitzar a la Ribera d'Ebre en Salvador Vilaseca i Anguera, els quals van tenir com a resultats més destacats el descobriment de diverses estacions prehistòriques i protohistòriques (Castellet de Banyoles, Coll del Moro de Serra d'Almos, la Tosseta de Guiamets, ...) (Vilaseca, 1973), així com també els treballs de M. Sanz sobre els hàbitats d'època ibèrica al conjunt

de la vall del riu Ebre (Sanz, 1973-74, 1979 i 1980). A finals de la dècada dels setanta comencen els treballs de prospecció i excavació a la Ribera d'Ebre endegats per la Dra. Margarida Genera i Monells, els quals culminaran amb la publicació de part de la seva tesi doctoral (Genera, 1982). Al llarg de la dècada dels vuitanta, amb la recuperació de les competències sobre matèria arqueològica per part de la Generalitat de Catalunya, aquesta institució, mitjançant el seu servei d'arqueologia, realitza l'encàrrec de la realització de les cartes arqueològiques comarcals a diversos investigadors. El darrer treball important de prospecció a la zona es produeix amb les tasques realitzades l'any 1988 sota la direcció del Dr. J. Padró en el marc de la DGICYT, projecte PB86-0479, que dona com a resultat un augment substancial del coneixement del poblament protohistòric i d'època romana al Baix Ebre i la Ribera d'Ebre. Els resultats seran apuntats en dues publicacions (Mascort *et alii*, 1990; Alaminos *et alii*, 1991), tot i que serà un treball posterior, en forma de memòria de llicenciatura (Noguera, 1997), el que aprofundirà en l'estudi específic dels materials recuperats en aquests treballs de prospecció.

Pel que respecta específicament a la comarca del Montsià, cal dir que no ha estat especialment afavorida per les tasques de prospecció. El seu caràcter geogràficament extrem pel que fa a la geografia estrictament catalana ha tingut molt probablement gran part de culpa d'aquesta situació. Com a treballs de camp *strictu sensu* cal destacar tan sols la realització de la Carta arqueològica de la comarca, l'any 1989 (Carta, 1989). Amb posterioritat s'han publicat diversos treballs de conjunt sobre el poblament de la zona, però que no inclouen treballs específics de prospecció, o en tot cas aquests són limitats o es basen en referències orals. El penúltim treball de conjunt que intenta un anàlisi del poblament és la tesi doctoral del Sr. Jordi Diloli, el qual tracta en part la comarca del Montsià com a part integrant de les Terres de l'Ebre¹. Aquest treball va ser revisat i corregit, pel que fa a la comarca del Montsià, l'any 1999 amb el treball d'un dels firmants d'aquesta memòria², i completat posteriorment amb els subsegüents treballs de prospecció a la zona³.

¹ DILOLI, J. (1997) Anàlisi dels models d'ocupació del territori durant la protohistòria al curs inferior de l'Ebre. Tesis Doctoral. Universitat Rovira i Virgili, Tarragona, II volums.

² GARCIA i RUBERT, D. (2000): Evolució del poblament a la comarca del Montsià. Ss. VII a.C.-III d.C. Tesis de Llicenciatura inèdita. Universitat de Barcelona, II volums.

³ GARCIA, D.; GRACIA, F. (1998): Prospecció a la depressió d'Ulldecona i àrees limítrofes (Montsià). Campaña 1/1998. Informe Preliminar.

5.- FONAMENTS DE LA INTERVENCIÓ

La Carta Arqueològica de l'any 1989 va ser realitzada bàsicament a partir de referències bibliogràfiques i notícies orals, tant dels investigadors que treballaven a la zona com d'alguns furtius que van accedir a col·laborar en aquesta taca. Els treballs estrictes de prospecció no van existir o, en tot cas, es van limitar a la visita de part dels jaciments coneguts a partir de les vies que acabem d'esmentar. Cal dir que, en quant al treball del Sr. J. Diloli, tampoc aquest contemplava la prospecció com una de les vies principals per a la seva realització, ja que, tal com menciona aquest mateix investigador en el seu treball, aquest es va limitar tan sols a la visita d'una part molt minsa dels jaciments ja referenciats a la Carta (Diloli, 1997)

De tot això es desprenen diverses conseqüències. La primera i més important és que el conjunt de la comarca del Montsià i del Baix Ebre apareixia, a priori, com un territori pràcticament verge en quant al coneixement de jaciments arqueològics es refereix, degut a la falta de treballs de prospecció. No sembla producte de l'atzar, per exemple, la concentració de poblament a la zona sud de la Serra del Montsià i al voltant d'Amposta, així com l'ínfima densitat de poblament protohistòric i d'època romana registrat a la Plana de la Galera. Al nostre entendre aquest fet ha de trobar la seva explicació en el coneixement més o menys intens (tot i que així i tot sigui parcial) d'aquelles zones on la intensitat ha estat menor o bé menys coneguda. Amb aquests referents i amb la comparació amb el tipus de poblament, relativament dens, de les comarques limítrofes (Ribera d'Ebre, Baix Ebre, Terra Alta, Baix Maestrat), la nostra conclusió és que és del tot necessari un treball de prospecció intensa a la zona que posi al descobert el poblament antic de la comarca.

6.- PROGRAMA DE TREBALL. OBJECTIUS GENERALS

El conjunt de treballs de prospecció realitzats a la comarca s'emmarquen dins del projecte "*La transición Bronze Final-Ibérico Antiguo en el Montsià*", pertanyent a l'equip d'investigació dirigit pel Dr. Francesc Gracia, professor titular del Departament de Prehistòria, Història Antiga i Arqueologia de la Universitat de Barcelona. La campanya 3/2000 es va desenvolupar al llarg de diversos períodes de l'any 2000. Els treballs que es van dur a terme no van consistir tan sols en la visita als llocs sinó també en la recollida general i intensiva de dades sobre el terreny. Això darrer va incloure, entre d'altres, la recollida de material superficial i el seu posterior dibuix, inventariat i estudi (en cas que això fos factible), aspecte aquest que havia estat deixat de banda pels anteriors estudis del territori endegats per altres investigadors. També es van recollir dades de vital importància, com accessos, visibilitat, coordenades UTM, etc..

7.- METODOLOGIA EMPRADA I OBJECTIUS ESPECÍFICS DE LA CAMPANYA 3/2000

Degut a tot el que hem esmentat anteriorment, la campanya 3/2000 va haver d'adaptar-se a tot un seguit de condicionants. Aquests van ser els següents:

- La campanya de prospecció Montsià-Baix Ebre 3/2000 es va centrar en la visita i observació d'algunes de les alçades de la Foia d'Uildecona i zones limítrofes que, a priori, oferien les suficients possibilitats geoestratègiques com per a que en etapes protohistòriques els habitants de la zona es decidissin a realitzar-hi l'establiment d'un nucli habitat. S'ha pretès visitar una gran part dels turons de mitjana alçada (300/400 metres) del sector nord de la comarca del Montsià.

- Per altra banda, es van iniciar les tasques de contrastació de les dades conegudes dels jaciments d'una comarca veïna, el Baix Ebre. Aquestes feines van afectar tan sols alguns dels jaciments situats a la ribera esquerra del riu Ebre, just pel davant de l'actual ciutat d'Ampostà, i s'inclouen dins del que es pot considerar, tal i com especifica el títol general de la intervenció, com a àrees limítrofes a la Foia d'Uldecona.

- **Recollida intensiva de dades sobre el terreny.** Aquest apartat implicava la determinació de la següent informació:
 - ◆ Visibilitat general en un angle de 360° al voltant de l'assentament.

 - ◆ Determinació del accessos a la zona.

 - ◆ Determinació de les distàncies als possibles recursos naturals i vies de comunicació més properes.

 - ◆ Valoració aproximada de l'estat de conservació del jaciment, així com els processos postdeposicionals detectables.

 - ◆ Determinació de les coordenades UTM, amb suport de la tecnologia GPS.

 - ◆ Determinació de la superfície i densitat de les restes de cultura material mobles presents sobre la superfície.

 - ◆ Recollida selectiva de les restes de cultura material moble presents sobre la superfície. La immensa majoria de les restes materials recuperades van ser, evidentment, fragments de ceràmica. Amb aquest tipus de material es va procedir de la següent manera: quan va ser possible, es van recollir la menor quantitat de material possible, amb una intenció ben establerta de no fer desaparèixer tota evidència visible del jaciment

de cara a futures investigacions. En el moment de procedir a la recollida de material es van recuperar, quan això va ser possible, aquelles formes (llavis, bases, nanses, ...) que eren més significatives en quant a la informació (tipològica, cronològica,...) que podien aportar. Igualment es va procedir amb els fragments informes, els quals, evidentment, per les seves pròpies característiques van ser recuperats en menor quantitat.

- **Estudi del material.** El material ha estat estudiat seguint el mètode tradicional: rentat i siglat del material, dibuix posterior dels materials més significatius quan això ha estat possible, estudi cronològic i tipològic de les peces. Aquest és el procés que, en definitiva, ha permès la caracterització cronocultural dels jaciments esmentats a la Carta i posteriorment reestudiats.
- Amb posterioritat a tots aquests treballs, els materials estudiats han de ser dipositats al Museu Comarcal del Montsià (Amposta).

8.- CONCLUSIONS GENERALS

De la mateixa manera que va succeir l'any 1999 amb la segona campanya de prospecció, els resultats més evidents dels treballs que vam dur a terme al llarg de l'any 2000 són unes àrees prospectades que, en general, van donar un resultat negatiu pel que fa a la localització de nous jaciments arqueològics. Aquests resultats negatius, però, tenen la virtut de descartar una gran superfície de territori com a lloc de futures troballes. De fet, cal dir que els treballs de prospecció donen normalment com a resultat unes grans superfícies prospectades amb un resultat nul, i alguns punts, ben pocs, amb resultats positius. En el nostre cas, les magres condicions econòmiques han permès cobrir una superfície de terreny relativament petita, però amb tot va donar com a resultat la correcta valoració i

determinació d'una sèrie de jaciments ja coneguts⁴ així com la localització d'un assentament inèdit d'època romana.

Els resultats, per tant, són triples. Per una banda, tenim un assentament localitzat, per una altra una sèrie de jaciments correctament valorats i contrastats i per altra unes àrees prospectades. Aquestes àrees prospectades i amb resultat negatiu les mostrem en la planimetria annexa a aquesta memòria. En quant als jaciments, les dades són les següents:

✓ JACIMENTS D'ÈPOCA IBÈRICA

Nom del jaciment: lo pla del Molinàs

Municipi i comarca: Amposta, Montsià

Coordenades UTM: 294043 4511969

Accessos: Molt fàcil. Sortir d'Amposta pel carrer del Grau, en direcció a la Carrova i a Tortosa per la carretera C-236 (Eix de l'Ebre). Just abans de passar per sota del pont del tren agafarem el camí de terra que queda a la nostra esquerra. El seguirem fins a la masia del Molinàs. Continuarem una mica més endavant per a deixar el cotxe. A la dreta del camí queda una zona planera, molt gran. Caminarem una cinquantena de metres en direcció sud oest fins arribar a un aflorament de la roca mare envoltada d'arbres. Aquest zona al voltant d'aquest aflorament és el lloc de les troballes

Estat de conservació: Indeterminat. Possiblement destruït

Estructures: No es documenten estructures

Dispersió de les restes de cultura material moble: -

Material recollit: 1 informe de Campaniana A, 5 informes de ceràmica ibèrica, 6 fragments de ferro.

Sigla: -

Data de prospecció: 26 de gener del 200.

⁴ Des d'aquí volem agrair de forma molt i molt especial la col·laboració i ajut del Sr. Xavier Valldepérez, "Xala", aficionat a l'arqueologia i a la restauració i col·laborador del Museu Comarcal del Montsià, sobretot pel que fa a la localització dels jaciments de la comarca del Baix Ebre mencionats en aquest Memòria.

Observacions: La finca és propietat del Sr. Lionel, pastor d'ovelles, president del grup de protecció de lligalls de la comarca del Montsià i col·laborador del Museu Comarcal del Montsià (Amposta). Aficionat a l'arqueologia, va localitzar dues monedes ibèriques a la seva finca: una la va donar al Museu i una altra que la va perdre (explica, però, que portava el relleu d'un vaixell, per la qual cosa cal pensar en la possibilitat que pertanyés a la seca de Dertosa).

Al costat del pla del Molinàs hi ha una necròpolis neolítica i també potser una d'àrab. Alguna tomba ja havia estat excavada pels aficionats ampostins. Durant l'any 2000 es va realitzar una campanya d'excavació per part d'un grup de la Universitat Autònoma de Barcelona, dirigit pel Dr. Miquel Molist i un grup del Museu Comarcal del Montsià, dirigit pel Sr. Jordi Marquès. Posteriorment l'any 2002 s'hi ha realitzat novament tasques d'excavació a la zona, degut a una intensa reforma que s'hi ha fet a la finca del Molinàs. Aquests treballs han donat resultats negatius pel que fa a la localització de restes estructurals o de cultura material moble d'època ibèrica.

Per tot plegat cal pensar que les evidències ceràmiques i monetals recuperades a la zona del Molinàs poden tenir un doble origen. O bé es tracta de les úniques restes que s'han conservat procedents d'un jaciment arqueològic avui en dia completament arrasat, o bé aquestes evidències procedeixen d'una altra zona. Pel que fa a aquesta darrera opció, apuntem la possibilitat que procedeixen de la terrassa superior que domina la zona del pla del Molinàs.

Pel que fa a la cronologia, les poques restes apunten a un moment incert del període Ibèric Tardà o Ibero-romà (ss. III-I a.C.)

Nom del jaciment: Lloc de situació original de l'escultura de bulto, ibèrica, representant un carner o similar

Municipi i comarca: Amposta, Montsià

Coordenades UTM: 294135 4508440

Accessos: Sortim d'Amposta en direcció sud, fins arribar a la rotonda distribuïdora, on agafarem la carretera interior que uneix Amposta i els Freginals. Seguirem aquesta pista asfaltada comarcal en línia recta, fins que arribem a una desviació

a mà esquerra, denominat Camí de... En aquest punt exacte és on, segons el Sr. Xavier Valldepérez, "Xala", es va trobar el "borrego" (sic.) que després es va portar a Tortosa.

Estat de conservació: -

Estructures: No es documenten

Dispersió de les restes de cultura material moble: -

Material recollit: Cap

Sigla: -

Data de prospecció: 5 juliol de 2000

Observacions: Al Sr. X. Valldepérez li va ser comentat el lloc de trobada de la figura per part d'un antic col·laborador del Dr. F. Esteve Gálvez. La figura es troba actualment localitzada a la ciutat de Tortosa, en la seu d'un organisme oficial.

Nom del jaciment: Poblament de Mas de Mussols

Municipi i comarca: l'Aldea, Baix Ebre

Coordenades UTM: 295467 4511534

Accessos: Cal arribar, des de la sortida d'Amposta cap a l'Aldea pel pont penjant, a la riba esquerra de l'Ebre, anant per dintre de la llera del riu. Pujarem a la terrassa superior per un camí que fa una forta corba a la dreta, un cop passat l'antic Mas de Mussols en runes. Pujarem, i, al mig de la pujada, deixarem el cotxe, continuant caminant com si anéssim en direcció a la zona de la Carrova. En una zona plena de runes i terra que cobreix possiblement el lloc del jaciment, pels voltants, hi ha restes ceràmiques

Estat de conservació: Indeterminat

Estructures: no es documenten

Dispersió de les restes de cultura material moble: -

Material recollit: 7 informes de ceràmica ibèrica

Sigla: -

Data de prospecció: 7 de juliol de 2000

Observacions: Tant podria ser un poblat com una petita casa de pagès, però en tot cas és clarament d'època ibèrica, sense possibilitat de fer-ne més precisions. Bona visibilitat sobre l'entorn.

Nom del jaciment: Finca de la Palma

Municipi i comarca: l'Aldea, Ribera d'Ebre

Coordenades UTM: 295390 4511859

Accessos: Cal arribar, des de la sortida d'Amposta cap a l'Aldea pel pont penjant, a la riba esquerra de l'Ebre, anant per dintre de la llera del riu. Pujarem a la terrassa superior pel mateix camí que porta a l'antiga necròpolis de Mas de Mussols. Cal continuar, paral·lel en riu, i creuar, per sobre, per un pont, l'actual autopista. Continuarem paral·lels al riu i, just abans d'arribar al pont de l'actual via del ferrocarril, a la nostra esquerra quedarà un camp molt pla d'enormes dimensions, emmarcat pel barranc de la terrassa sobre l'Ebre, el pont del ferrocarril i el pont de l'autopista: aquest és el lloc.

Estat de conservació: Indeterminat

Estructures: No documentades

Dispersió de les restes de cultura material moble: 2500-3000 metres quadrats

Material recollit: 1 nansa d'àmfora itàlica o greco-itàlica, 1 informe àmfora itàlica, 1 informe de ceràmica possiblement ibèrica

Sigla:-

Data de prospecció: 7 juliol de 2000

Observacions: Pel tipus de troballa realitzat i altres constatacions realitzades a partir de l'estudi del material dipositat en el Museu Comarcal del Montsià, podria aventurar-se la possibilitat que ens trobéssim davant d'un campament, potser relacionat amb la batalla de l'Ebre de la segona Guerra Púnica entre romans i cartaginesos. En tot cas, cal apuntar la possibilitat que es tracti d'un jaciment datat en època ibèrica tardana o ibero-romana (ss. III-I a.C.)

Resulta molt difícil intentar contextualitzar aquests jaciments arqueològics, per una diversitat de factors que van des de la migradesa de les dades producte de la prospecció

com de la poca informació, així mateix, que es disposa per al conjunt de la zona durant aquest període. Amb tot, resulta evident de bon principi un element força interessant, com és que aquests possibles assentaments i punts de troballa es concentren en una zona en la qual ja es coneixen evidències de poblament en època ibèrica tardana relativament importants. Efectivament, durant aquest període cal destacar l'assentament del Castell d'Amposta, amb una ocupació constatada i contrastada durant les dues darreres fases del període ibèrics. A la zona de la Carrova, una mica més amunt d'Amposta però igualment molt proper, s'hi han documentat diverses evidències d'època ibèrica tardana, entre les quals destaquen les possibles restes d'un enterrament ibèric, darrerament presentat en el Congrés d'Arqueologia ibèrica de Tivissa⁵, i les encara poques evidències d'una ocupació més o menys estable prop del riu a la zona de la Carrova⁶.

És ben conegut que la zona al voltant de l'actual ciutat d'Amposta constituïa en època ibèrica un sector situat en la mateixa desembocadura del riu Ebre, en no existir en aquell moment l'actual Delta. Amb aquestes troballes i les ja conegudes estem començant a dibuixar un mapa de l'època en el qual es percep un poblament relativament dens en aquest sector. No resulta estrany aquest fet si pensem que, de forma molt similar al que succeeix en l'actualitat, la sedimentació aportada pel propi riu a la zona de la seva desembocadura devia comportar la disponibilitat d'unes terres força profitoses des del punt de vista agrícola. En aquest sentit, no resulta estrany la localització de possibles masos ibèrics tant a Mas de Mussols i a la Finca de la Palma com al Pla del Molinàs, és a dir, a banda i banda del riu i ben proper a un poblat ibèric relativament rellevant com devia ser el del Castell d'Amposta. La localització del possible "verraco" en un dels camins que, des de la zona de la Foia d'Uldecona, menava cap a aquest assentament ampostí considerem que ha de venir a confirmar la rellevància del Castell d'Amposta com a nus de comunicacions en aquest sector de la desembocadura del riu Ebre.

⁵ GARCIA i RUBERT, D.; VILLALBÍ, Mª M. (2001): "Un probable context funerari d'època iberoromana a la Carrova (Amposta, Montsià)", a *Il·lucavònia*, Actes de les Ieres. Jornades d'Arqueologia *Ibers a l'Ebre. Recerca i interpretació*. Tivissa, 23 i 24 de novembre de 2001. (en premsa)

⁶ GARCIA i RUBERT, D.(2002): Excavació de la Vila romana de la Carrova (Amposta, Montsià). Campanya 1/2000. Memòria inèdita.

✓ **JACIMENTS D'ÈPOCA ROMANA**

Nom del jaciment: Jaciment romà de Mas de Mussols

Municipi i comarca: l'Aldea, Baix Ebre

Coordenades UTM: 295502 4511441

Accessos: Cal arribar, des de la sortida d'Amposta cap a l'Aldea pel pont penjant, a la riba esquerra de l'Ebre, anant per dintre de la llera del riu. Pujarem llavors a la terrassa superior per un camí que fa una forta corba a la dreta, un cop passat l'antic Mas de Mussols en runes. Pujarem, i, al mig de la pujada, deixarem el cotxe, continuant llavors el camí a peu com anant altra volta en direcció a Amposta. En una zona de ple domini visual sobre el riu, ben protegit pel cantó del riu per barrancs, apareixen restes ceràmiques, tot i que cada cop menys per la quantitat de gent i aficionats que han recollit material

Estat de conservació: Indeterminat

Estructures: no es documenten

Dispersió de les restes de cultura material moble: 300-400 metres quadrats

Material recollit: 1 informe d'àmfora itàlica, 1 fragment de ceràmic sigillata

Sigla: -

Data de prospecció: 6 de juliol de 2000

Observacions: La zona té molta visibilitat, al damunt de la terrassa de l'Ebre.

Potser es pugui tractar d'una petita vil·la o granja d'època romana alt-imperial.

Nom del jaciment: Miliari de les Veles

Municipi i comarca: l'Aldea, Baix Ebre

Coordenades UTM: 296804 4511433

Accessos: Des d'Amposta, sortir pel pont penjant i dirigir-nos com si anéssim a Barcelona, però abans d'entrar a la Carretera Nacional N-340, agafar la desviació que queda a la dreta. A partir d'aquí el camí és complicat, degut al seguit de petits camins que s'han de seguir. Seguir coordenades i mapes. Es pot

arribar amb cotxe sense problemes, ja que el Miliari queda just arran d'un d'aquests camins mencionats

Estat de conservació: Regular.

Estructures: Miliari bastant escapçat

Dispersió de les restes de cultura material moble: -

Material recollit: Cap

Sigla:-

Data de prospecció: 6 de juliol de 2000

Observacions: El Miliari és de sorrenca, i això ha provocat tant el seu estat de conservació com el fet que no presenti inscripcions. Datació en època romana indeterminada.

Nom del jaciment: Mas de Porta

Municipi i comarca: Masdenverge, Montsià

Coordenades UTM: 295500 4512062

Accessos: Sortim d'Amposta en direcció sud, fins arribar a la rotonda distribuïdora, on agafarem en direcció als Freginals per la carretera interior. Seguirem aquesta pista asfaltada comarcal en línia recta, fins que arribem a un punt en que aquesta via fa un brusc canvi, en angle recte, cap a l'esquerra. Llavors el que farem es abandonar la carretera i continuar recte, pel petit camí asfaltat que continua en aquesta direcció. Aquesta via és l'antic camí del Solso o de Godall, camí vell connectava Amposta amb, al menys, Godall. Seguirem aquest camí, que va en direcció a l'actual autopista. Poc abans d'arribar a aquesta, deixarem el camí per tal d'agafar una desviació que queda a la dreta i que permet travessar l'autopista per sota gràcies a un túnel. Un cop haguem creuat l'autopista, agafarem la via de l'esquerra per tal de resseguir-lo paral·lel a l'autopista. A partir d'aquí la cosa està una mica més complicada, ja que a determinada alçada cal agafar una desviació cap a la dreta, la qual ens permetrà arribar (i baixar) a la zona de les Foies, i d'aquí a la zona del Mas de Porta. És

convenient en aquest darrera part del camí seguir el mapa, i anar a petar al Mas d'en Torres, assenyalat topogràficament. Es tracta d'un mas elevat, en alçada.

Estat de conservació: Indeterminable

Estructures: Tan sols es documenten dues sitges, molt a prop de l'actual mas que ocupa el sector.

Dispersió de les restes de cultura material moble: 800 m.q.

Material recollit: 4 informes de sigillata, 25 informes de comuna indeterminada

Sigla:-

Data de prospecció: 8 de juliol de 2000

Observacions: El lloc de l'assentament és magnífic: en una petita elevació sobre la zona de les Foies, amb una bona visibilitat, prop de fonts d'aigua i de grans vies de comunicació territorials.

No sabriem dir si estem davant d'una vil·la, d'una humil estructura de camp o tan sols d'uns camps amb sitges treballats per romans. Per l'estructura orogràfica ens inclinem, potser, per la segona opció.

En l'actualitat en el lloc de la possible vil·la es troba edificat un Mas (Mas de Torres/Mas de Porta), en estat d'abandonament parcial

Datació en època romana alt-imperial, sense possibilitat de fer-ne més precisions.

Si resulta difícil contextualitzar els jaciments d'època ibèrica, això encara resulta més complicat pels que fa al d'època romana. A la migradesa de les dades producte de la prospecció també hem d'afegir aquí el reconegut desconeixement general dels assentaments d'època romana a la zona de la desembocadura del riu Ebre. En tot aquest sector (en el qual cal incloure, de fet, la totalitat de la comarca del Montsià) no s'hi havia realitzat cap actuació d'excavació arqueològica en un assentament d'època romana fins l'any 2000. És llavors quan s'inicien els treballs d'excavació de la vil·la romana de la Carrova, prop d'Amposta⁷.

A més d'això, a la inexistència de treballs d'excavació arqueològica cal afegir el gran desconeixement general d'assentaments d'època romana fins i tot a nivell de prospecció superficial. En aquest sector de la desembocadura destaquen la vil·la romana de la Carrova (Amposta), la necròpolis romana de la Carrova (Amposta) i la vil·la romana del Mas de Sant Pau (Masdenverge).

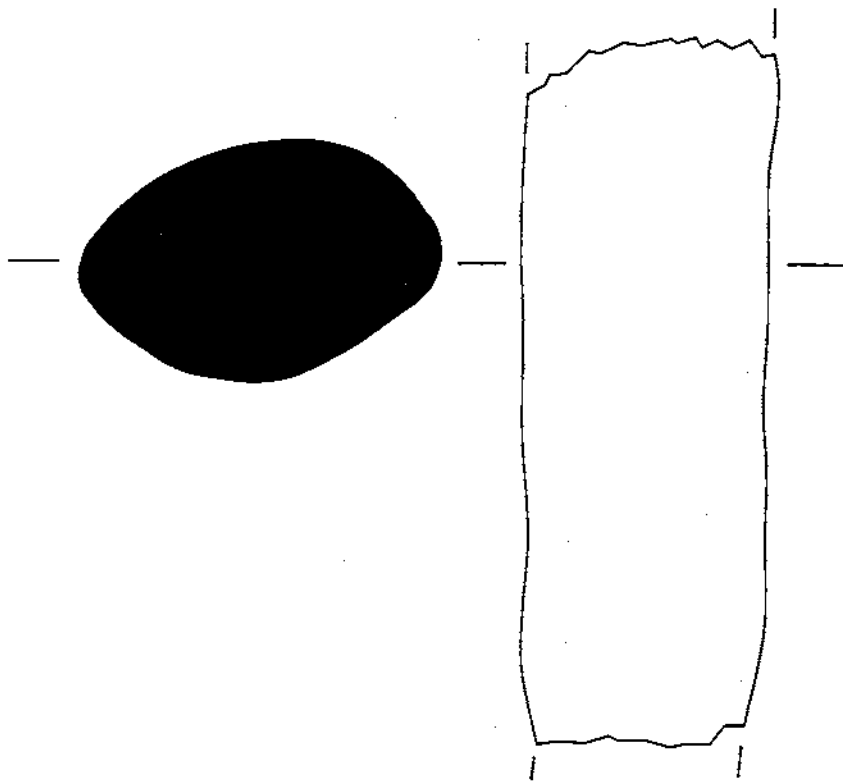
Resulta del tot evident que el buit existent pel que fa al poblament romà a la zona de la desembocadura del riu Ebre respon plenament a una manca de treballs intensius de prospecció. Si aquestes terres eren fèrtils agrícolament parlant en època ibèrica tardana resulta evident que no ho havien deixat de ser en època romana alt-imperial. A més, a tot això cal afegir la importància de la propera ciutat de Dertosa, que devia afavorir força l'existència de vil·les i ocupacions rurals properes. Jaciments documentats en aquesta campanya de prospecció, com és el cas de Mas de Porta/Mas d'en Torres (Masdenverge) o l'ocupació romana de Mas de Mussol, pensem que han de correspondre, precisament, a una ocupació del territori en època romana alt-imperial. Per les evidències recuperades podem apuntar, fins i tot, la possibilitat que es tracti d'assentaments bastant modestos, i molt probablement en mans de tipus humans que podríem reconèixer encara com a ibèrics.

Un darrer element interessant és la localització del Miliari de les Veles. La comarca del Montsià destaca, entre d'altres aspectes, per la pràctica absència de restes relacionades amb les vies de comunicació d'època romana, entre les quals destaquen amb llum pròpia, evidentment, els miliaris. Tan sols el possible exemplar d'Ulldecona trenca aquesta buidor de dades. Resulta per tant extraordinàriament difícil precisar la forma com la Via Augusta travessa aquesta comarca en sentit nord sud. La localització del miliari de les Veles, a la comarca del Baix Ebre, ve a posar una mica més de llum en aquesta problemàtica. Aquesta evidència ve a incidir en la possible existència d'una dualitat pel que fa aquest traçat de la Via Augusta al seu pas pel Montsià. Per una banda el ramal que molt possiblement vindria des de la pròpia Dertosa, que s'endinsaria en la comarca per la zona de Mianes, travessant tot el Pla de la Galera fins a una zona propera a Sant Joan del Pas per a enllaçar finalment amb els diversos miliaris de Traiguera. Per altra banda, el miliari de les Veles es col·loca en una posició força distant d'aquesta via de comunicació dertosana, i en canvi sembla

⁷ GARCIA i RUBERT, D.(2002): Excavació de la Vil·la romana de la Carrova (Amposta, Montsià).

situar-se en una via de comunicació més antiga, de la qual no seria plenament aliè el poblat ibèric del Castell d'Amposta. En aquest sentit es pot apuntar un possible segon ramal el qual, procedent de la zona de l'Aldea travessaria l'Ebre a l'alçada d'Amposta per a endinsar-se a la Foia d'Ulldecona i travessar-la en sentit nord-sud. Finalment, aquest segon ramal aniria a unir-se al primer en algun punt inconcret del terme municipal de Traiguera, al Baix Maestrat.

Dibuixos

FDP-2000-1

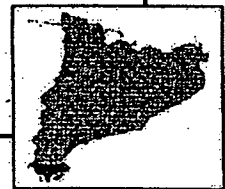
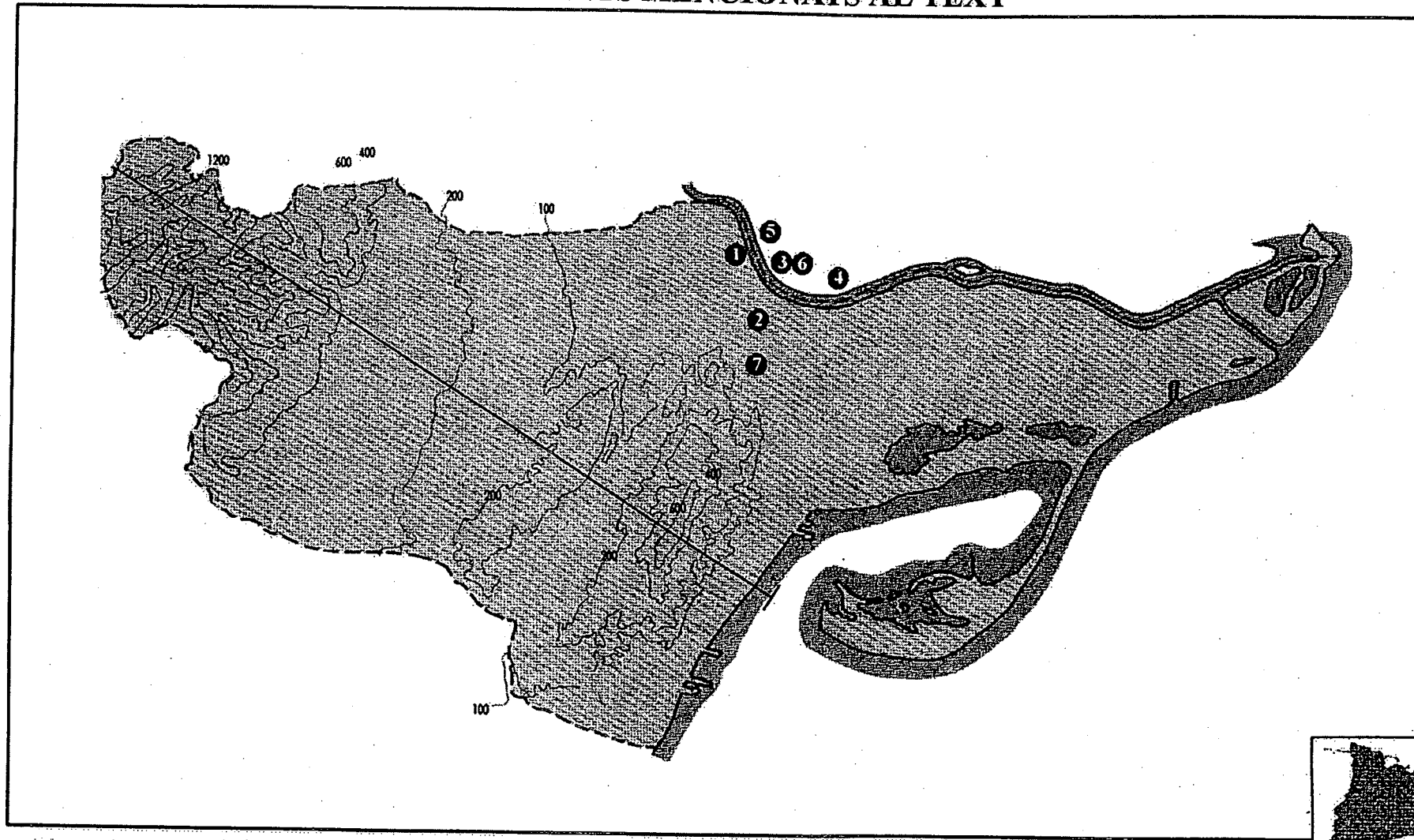
Fig. 1: Nansa d'àmfora itàlica

Inventaris

Jaciment	Sigla	Categoria	BAS	CAR	INF	LDEC	NAN	VOR	IND
Finca de la Palma	FDP-2000-1 a 3	Àmfora itàlica	☐	☐	1	☐	1	☐	☐
Finca de la Palma	FDP-2000-2	Ceràmica comuna ibèrica	☐	☐	1	☐	☐	☐	☐
Jac. romà de Mas de Mussol	RMUS-2000-1	Ceràmica sigillata indeterminada	☐	☐	1	☐	☐	☐	☐
Jac. romà de Mas de Mussol	RMUS-2000-2	Àmfora itàlica	☐	☐	1	☐	☐	☐	☐
Mas de Porta	MDP-2000-1 a 4	Ceràmica sigillata indeterminada	☐	☐	4	☐	☐	☐	☐
Mas de Porta	MDP-2000-5 a 29	Ceràmica comuna a torn	☐	☐	25	☐	☐	☐	☐
Pla del Molinàs	PDM-2000-1	Campaniana A	☐	☐	1	☐	☐	☐	☐
Pla del Molinàs	PDM-2000-2 a 6	Ceràmica comuna ibèrica	☐	☐	5	☐	☐	☐	☐
Pla del Molinàs	PDM-2000-7 a 12	Ferro indeterminat	☐	☐	6	☐	☐	☐	☐
Poblat de Mas de Mussol	PMUS-2000- 1 a 7	Ceràmica comuna ibèrica	☐	☐	7	☐	☐	☐	☐

Mapes

SITUACIÓ GENERAL DELS JACIMENTS MENCIONATS AL TEXT

1: MOLINAS, 2: ESCULTURA IBÈRICA, 3: MAS DE MUSSOL ROMÀ, 4: MILIARI VELES, 5: FINCA DE LA PALMA,
6: MAS DE MUSSOL IBÈRIC, 7: MAS DE PORTA